

Obsah

Předmluva	9
1 <i>Princip rentgenografických difrakčních metod</i>	11
1.1 Rozptyl rentgenových paprsků na krystalických látkách	11
1.2 Difrakční metody používané v rentgenové tenzometrii	20
1.2.1 Charakteristika fotografických metod	20
1.2.2 Difraktometrická technika	20
1.3 Pojem hloubky vnikání rentgenového záření	35
1.4 Metody určení polohy difrakčních linií	41
Literatura	49
2 <i>Klasifikace napětí</i>	51
2.1 Definice vložených a zbytkových napětí	51
2.2 Příklady vzniku zbytkových napětí v kovových polykrystalických materiálech	55
2.2.1 Napětí I. druhu	56
2.2.2 Napětí II. druhu	61
2.2.3 Napětí III. druhu	63
2.2.4 Superpozice různých druhů zbytkových napětí	64
Literatura	66
3 <i>Metodika měření makroskopických napětí difrakčními metodami</i>	67
3.1 Měření makroskopických napětí pomocí monochromatického rentgenového záření	67
3.1.1 Přehled vývoje metodiky	67
3.1.2 Odvození základních vztahů rentgenové tenzometrie	69
3.1.3 Experimentální metody stanovení napětí při lineární závislosti mřížkové deformace na $\sin^2 \psi$	76
3.1.3.1 Analytické vyjádření metod	76
3.1.3.2 Metoda kolmého dopadu	79
3.1.3.3 Metoda jedné expozice	81
3.1.3.4 Metoda dvou expozic	88
3.1.3.5 Metoda „ $\sin^2 \psi$ “	90
3.1.4 Interpretace nelineární závislosti mřížkové deformace na $\sin^2 \psi$	93
3.1.4.1 Příčiny nelinearity	93
3.1.4.2 Nelinearita průběhu $\varepsilon_{\varphi, \psi}(\sin^2 \psi)$ vyvolaná při dvojosé napjatosti gradientem napětí ve směru povrchové normály	98
3.1.4.3 Sklon roviny hlavních napětí k povrchu vzorku	104

3.1.4.4	Obecně orientovaný stav trojosé napjatosti v povrchové vrstvě tloušťky srovnatelné s hloubkou vnikání použitého záření	107
3.2	Měření napětí technikou energeticky disperzní difraktometrie	113
3.3	Princip neutronové tenzometrie	115
	Literatura	121
4	<i>Faktory ovlivňující tenzometrická měření</i>	124
4.1	Přehled nejdůležitějších zdrojů chybného určení makroskopických napětí	124
4.2	Měření na hrubozrnných materiálech	125
4.2.1	Fotografická registrace difrakčních linií	125
4.2.2	Možnosti „vyhlazení“ difrakčních linií na rentgenogramech hrubozrnného materiálu	129
4.2.3	Počítačová registrace difrakčních linií	130
4.2.4	Měření napětí na materiálech s různými velikostmi krystalků	132
4.2.5	Rentgenová tenzometrie monokrystalů	133
4.3	Elastická anizotropie	133
4.4	Měření napětí na texturovaných materiálech	140
4.5	Přednosti a nedostatky rentgenografické tenzometrické metody, přesnost měření	145
	Literatura	149
5	<i>Současná detekční technika a zařízení k rentgenografické tenzometrické analýze</i>	151
5.1	Detektory rentgenového záření	151
5.1.1	Plynové počítače	152
5.1.2	Scintilační počítače	153
5.1.3	Polovodičové detektory	154
5.1.4	Polohově citlivé detektory	157
5.1.5	Televizní dvojrozměrný detektor	159
5.2	Měřicí technika	159
5.2.1	Charakteristika současného stavu	159
5.2.2	Difraktometry řízené počítačem	160
5.2.3	Přenosné přístroje	161
5.2.4	Příklady komerčních zařízení pro analýzu makroskopických napětí v provozních podmínkách technické praxe	163
5.2.5	Symetrizační clony detektoru	167
5.2.6	Možnosti různých difrakčních technik rentgenové tenzometrie	167
	Literatura	170
6	<i>Příklady aplikací rentgenografických měření makroskopických napětí</i>	171
6.1	Parametry měření napětí na vybraných technických materiálech	171
6.2	Závislost mřížkové deformace na napětí při jednoosém zatížení vzorku	176
6.3	Stanovení průběhu zbytkových napětí v řezu polykrystalických těles	178
6.4	Svařovací napětí	180
6.5	Napětí tepelná a transformační	184
6.6	Deformační zbytková napětí	187
6.7	Relaxace zbytkových napětí	196
6.8	Analýza napětí v okolí čela únavové trhliny	199
6.9	Zbytková napětí v povrchových vrstvách materiálů po různých způsobech jejich mechanického opracování	202
6.10	Tepelné chemické zpracování	210
6.11	Zbytková napětí v ochranných povlácích	217

6.12 Kompozitní materiály, plastické hmoty, pórovité látky	220
Literatura	226
7 Podstata nedífrakčních tenzometrických metod	230
7.1 Mechanické metody	231
7.1.1 Stanovení zbytkových napětí u vzorků tvaru desek a hranolů	233
7.1.2 Aplikace na rotační tělesa	234
7.2 Fyzikální metody	236
7.2.1 Akustická metoda	236
7.2.2 Metoda difúze vodíku do povrchové vrstvy	236
7.2.3 Metoda křehkých laků	237
7.2.4 Fotoelasticimetrická metoda	237
7.2.5 Relaxační metoda	237
7.2.6 Metoda založená na měření mikrotvrdości	238
7.2.7 Metoda akustické emise	238
7.2.8 Ultrazvuková metoda	239
7.2.9 Magnetické metody	240
Literatura	242
Perspektivy rentgenografické tenzometrické metody	243
Rejstřík	245